

**ЛІТНІ ДИТЯЧІ ТАБОРИ ЯК ЧАСТИНА ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ
США**

Повідайчик О.С.

*доктор педагогічних наук, доцент
кафедри соціології та соціальної роботи
«ДВНЗ» Ужгородський національний університет,*

Козубовський М.Р.

*аспірант кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

**SUMMER CHILDREN'S CAMPS AS A PART OF USA EDUCATIONAL
SYSTEM**

Povidaichyk O.S.

*Doctor of pedagogic sciences, Associate professor
Department of Sociology and Social work
of Higher School State University «Uzhhorod National University»,*

Kozubovskyi M.R.

*Post graduate student
Department of General Pedagogy and Pedagogy
of Higher School State University «Uzhhorod National University»*

Анотація. В статті розглядаються питання діяльності літніх дитячих таборів США. Охарактеризовано діяльність різних типів таборів. Особлива увага звертається на табори для дітей з проблемами у поведінці, схильних до девіантних проявів. Підкреслюється важливість літніх таборів як складової сучасної освітньої системи США.

Abstract. This article deals with the problem of summer children's camps in USA. Different kinds of camps are analyzed. Special attention is paid to the activity of summer camps for deviant children. It is underlined that summer camps are an important part of modern American educational system.

Ключові слова: літні табори, освітня система, навчання, США, діти з девіантною поведінкою.

Key words: summer camps, educational system, education, USA, deviant children.

Сучасна система освіти США є дуже різноманітною (дошкільні дитячі заклади, школи, позашкільні заклади). Серед закладів, які працюють з неповнолітніми, слід особливо відзначити заміські літні табори [1; 2]. Такі табори існують в США досить давно. Зародження табірному руху в США розпочалося в 1840 році і було спочатку зумовлено природним бажанням людей дати можливість дітям проводити більше часу за містом, подалі від індустріальних центрів. Пізніше відбулося переосмислення ролі заміських дитячих таборів в системі освіти, внаслідок чого акцент із завдань оздоровлення дітей змістився на освітньо-пізнавальні, морально-етичні, духовні аспекти. Сьогодні заміські табори в США є повноцінною складовою системи освіти. Вони розглядаються як місце, де діти можуть не тільки зміцнити своє здоров'я, але й долучитися до цінного соціального досвіду, оволодіти навичками життя в колективі, здійснити повноцінну самореалізацію.

Аналіз праць американських учених (А. Болл, Р. Гейн, Б. Ейдман та ін.) свідчить, що для мережі дитячих заміських таборів як підсистемі освітньої системи США властиві такі характерні риси:

- варіативність і різноманітність таборів як за приналежністю, статусом й організаційною структурою, так і за змістом діяльності;

- гнучкість і відкритість, що дають можливість оперативно реагувати на запити суспільства й інтереси дітей;
- орієнтація на інтереси дитини, що створює максимально сприятливі умови для реалізації творчого потенціалу особистості;
- неформальність атмосфери спілкування в таборі;
- близькість до природи, що дозволяє ефективно реалізовувати програми з формування екологічної культури й гармонійного розвитку особистості.

Розглянемо більш детально ці особливості.

Варіативність і різноманітність.

Згідно державно-правового статусу, табори США підрозділяються на державні й недержавні. Державні табори створюються й фінансуються департаментами освіти штатів або окремими шкільними округами.

Недержавні табори, у свою чергу, підрозділяються на комерційні (profit) і некомерційні (non-profit). Некомерційні табори організуються університетами, релігійними громадами, приватними особами, громадськими організаціями. Засобу, отримані від діяльності некомерційного табору використовуються винятково на розвиток програм і зміцнення матеріальної бази табору. При цьому некомерційні табори звільняються від сплати основних видів податків.

Комерційні табори належать і управляються окремою особою, товариством, акціонерним товариством або корпорацією. Табір такого типу повинен приносити своєму власникові прибуток, що витрачається після сплати всіх видів податків, на капітальні вкладення з метою розвитку матеріальної бази табору (яка також є приватною власністю). Крім того, діяльність комерційних таборів передбачає одержання власником за результатами цієї діяльності певного прибутку.

У цілому між некомерційними й комерційними таборами не така суттєва різниця. Важко виділити якісь загальні риси, властиві тільки одному типу таборів в тому, що стосується цілей і завдань, програм діяльності, учасників.

За режимом перебування дітей табори підрозділяються на два типи: денний і табір з постійним проживанням. Денний табір працює тільки частину дня, як правило, ранком і вдень, звичайно п'ять або шість днів у тиждень. Існують денні табори, що працюють тільки три дні в тиждень, і такі, які працюють лише по вечорах. Деякі з них включають у табірне життя хоча б одну ночівлю в таборі.

Табори постійного проживання вивозять дітей у якусь мальовничу місцевість, де їм на певний час надають умови для проживання. Типовий табір постійного проживання забезпечує харчування, проживання й працює як центр спорту, відпочинку, розваг і освіти. Розклад табірної життя може включати подорожі або походи із проживанням у наметах, на стоянках, або в готелях і мотелях, при цьому група щодня може переїжджати на нове місце. Відомі приклади комбінованого варіанту, коли табір надає умовну кількість місць із проживанням і в той же час працює з додатковою групою дітей за програмою денного табору. Так, Асоціація Морський табір (Флорида) організовує влітку три, іноді чотири 18-денних заїзди, приймаючи близько 150 дітей за зміну. Одночасно на його території і за його програмами діє табір денного перебування на 25-30 дітей.

Гнучкість і відкритість.

Сутність організованого табору, на думку американських фахівців, полягає в тому, що в ньому діти включаються в нову життєву ситуацію, яка відрізняється від їхнього повсякденного життя вдома, в будинку, у школі або в родичів. Табір з постійним проживанням надає можливість продовжити цей досвід нового життя й тим самим створити ситуацію, при якій підліток багато в чому покладається на себе самого й намагається сам звикнути до нової обстановки. Табір денного перебування дає можливість дітям звикнути до нової обстановки за короткий час, після чого вони повертаються у свою звичайну обстановку й можуть порівнювати з нею придбаний ними новий досвід.

Табори відрізняються і за тривалістю змін. Табірна зміна може тривати від

одного до шістдесяти днів. Така варіація тривалості викликана прагненням задовольнити найрізноманітніші запити дітей і батьків.

У практиці американських таборів склалися два різні підходи до табірних програм: централізований і децентралізований. У рамках централізованої програми діяльність табору планується так, що діти можуть брати участь у житті табору за власним вибором і повертатися в колектив проживання тільки в певний час (для сну або приймання їжі). При децентралізованій програмі більша частина запланованої роботи виконується в групах проживання дітей. Практика американських таборів свідчить про можливість успішної комбінації елементів централізованого й децентралізованого підходу.

У таборах може працювати найманий персонал, або волонтери (найчастіше вчителі, соціальні працівники, студенти), або їх поєднання. Табір може самостійно проводити навчання персоналу для своєї програми, або залучати на роботу досвідчених фахівців.

Табори можуть працювати дванадцять місяців у році, функціонуючи не тільки в найбільш типовій ролі літніх таборів, але і як шкільні табори, місця проведення конференцій і навчання дітей і дорослих, а також як місце перебування для певних груп людей. Табори можуть призначатися для дітей, молодих, або сімейного відпочинку.

Орієнтація на інтереси дитини.

Починаючи з 90-х років, помітно розширилися функції, мета, завдання дитячих заміських таборів. Оздоровчі й розважальні функції доповнилися освітніми, що зумовлюють інтелектуальний розвиток неповнолітніх, а також корекційно-виховними. Щодо цього інтерес представляє, наприклад, порівняння цілей і завдань «Морського табору» й табору «Дружба».

Табір «Дружба» через реалізацію програмних завдань ставить своєю метою всебічний розвиток особистості підлітка. Робота побудована за принципом діяльності клубів за інтересами, у яких педагоги-фахівці даної області регулярно проводять заняття з дітьми й підлітками. Надаючи молодим людям вибір окремих видів діяльності,

що їх цікавить, програма реалізує завдання творчого самовираження підлітків, розвитку їх духовних і фізичних можливостей.

Програмні завдання «Морського табору» мають на меті виховання в молодих людей відповідального ставлення до природи. Пропонуючи учасникам своїх програм роботу на океанічних майданчиках, сухопутних маршрутах, дослідницьку діяльність у лабораторії табору, плавання з аквалангами, «Морський табір» вирішує завдання, зв'язані не тільки із оволодінням підлітками новими знаннями з предметів природничого циклу, але й з розумінням взаємозв'язку й взаємозалежності всіх процесів, що відбуваються в природі, і формуванням у молодих людей активної громадянської позиції в питаннях збереження навколишнього середовища.

Відрізняються й види пізнавальної діяльності, які використовуються в таборах у процесі реалізації програм. Якщо табір «Дружба» пропонує окремі, не зв'язані один з одним види діяльності (кінний спорт, танці, плавання й ін.), то екологічна програма «Морського табору» пропонує види діяльності екологічної спрямованості (морські дослідження, лабораторні роботи, спостереження, лекції, зустрічі із ученими й ін.), які сприяють придбанню нових знань і вмінь із предметів природничого циклу.

Загальним є те, що обидва табори надають підліткам право вибору тих видів діяльності, які викликають у них найбільший інтерес.

Особливо важливе значення мають заміські табори для соціально-педагогічної роботи з дітьми групи ризику, схильними до девіантної поведінки. Аналіз праць американських учених дає підстави стверджувати, що в останні десятиріччя в США успішно функціонують дитячі заміські табори, які призначені спеціально для корекції девіантної поведінки дітей. Цінність таких таборів в тому, що діти з девіантною поведінкою не відчувають тут негативного ставлення до себе однокласників і вчителів, мають змогу підвищити свою самооцінку,

оскільки залучаються до різних видів діяльності, де можуть проявити свої здібності.

Саме кінець ХХ-го століття характеризується особливим розширенням системи дитячих установ для дітей з обмеженими можливостями, соціально незахищених підлітків (заміських таборів зокрема), зміцненням їх матеріально технічної бази, розвитком соціальних програм, пов'язаних з охороною дитинства. Поява широкої мережі дитячих заміських таборів, орієнтованих на інтенсивну цілеспрямовану соціально-педагогічну корекційну, профілактичну виховну роботу, дає можливість вирішити низку проблем, пов'язаних з формуванням у даної категорії дітей позитивної мотивації життєдіяльності, професійно-особистісним самовизначенням, підвищенням загальної культури і стимулюванням розвитку соціально і морально значимих цінностей. Слід підкреслити, що існуюча система дитячих таборів покликана виконувати також функцію додаткової освіти, нейтралізуючи недоліки і проблеми шкільного навчання.

В США розроблено низку спеціальних виховно-освітніх програм для проблемних дітей. Так, широке поширення одержала програма «The Big Beginning» («Великий початок»), яка в цей час охоплює більш 400 тисяч неблагополучних дітей і дітей із соціально незахищених верств населення. Концепція розвитку дитячих установ програми носить комплексний характер і передбачає не тільки організацію догляду за дітьми, але і їх розвиток, освіту, виховання, сприяння їх особистісному і професійному самовизначенню, корекцію наявних у їх поведінці відхилень.

Ця програма послужила ідеологічною основою для розробки низки програм Фонду «Свіже Повітря» («The Fresh Air Fund») [3].

Пошук раціональних шляхів та інноваційних форм організації процесу соціального виховання неблагополучних дітей, зокрема, у літню пору, привели до створення таборів нового типу, що виконують функцію формування соціальної компетентності проблемних підлітків. Ця важлива соціально-педагогічна

функція передбачає максимальне використання можливостей заміських таборів для оволодіння підлітками групи ризику достатнім обсягом знань і навичок, завдяки яким вони зможуть адекватно виконувати завдання, що виникають перед ними у повсякденному житті.

Профілактика і корекція відхилень у поведінці молоді в умовах заміського літнього табору передбачає цілеспрямовано організований виховний вплив на підлітків з точним визначенням його засобів, методів і форм, а також створення максимальне сприятливих умов, при яких виховний процес охопить усі сторони життєдіяльності підлітка. Сьогодні заміські табори визнано однією з конструктивних форм вирішення питань соціально-педагогічної роботи з дітьми групи ризику, попередження педагогічної занедбаності неповнолітніх. Це пояснюється тим, що виховна робота, проведена в умовах дитячих заміських літніх таборів, дозволяє максимально обмежити і в значній мірі тимчасово нейтралізувати вплив несприятливого мікросередовища на підлітків у найбільше «вразливу пору року», коли підлітки випадають з-під контролю школи, сприяє активному включенню підлітків у різні види позитивної діяльності, спрямованої на формування в них різносторонніх інтересів, потреб, позитивних якостей особистості.

Корекція поведінки дітей групи ризику в умовах літніх заміських таборів містить комплекс психолого-педагогічних, медичних заходів, спрямованих на корекцію, реабілітацію, компенсацію втрачених або серйозно порушених психофізичних функцій дитини.

Неформальність атмосфери, у якій підлітки живуть, спілкуються й займаються різними видами діяльності. Вони не зв'язані обов'язковими програмами, уроками з певною тривалістю часу, домашніми завданнями, оцінками. Неформальна атмосфера табору сприяє розвитку творчих сил підлітка, вихованню самодисципліни й відповідальності, що сприяє позитивному загальному розвитку особистості.

Безпосередній контакт із природою – специфічна риса заміських таборів, що надає освітній і виховній роботі в них більшу ефективність у порівнянні зі школами.

Сила впливу природи на інтелектуальну, емоційну, моральну, поведінкову сфери дитини така, що табори з більшим успіхом використовуються для корекції поведінки й інших психічних якостей особистості, ніж школи. Крім того, природне середовище, що оточує, є чудовою лабораторією для навчання. Вона сприяє створенню безпосереднього контакту дитини з природою в емоційно-сприятливій обстановці. У таборі підлітки можуть бачити, чути, відчувати природне оточення, тобто використовувати всю різноманітну гаму своїх відчуттів і почуттів для пізнання світу.

Виховна робота в таборах базується на специфічних педагогічних принципах. Це, зокрема, принцип домінування вільного навколишнього середовища («liberatory environment») у вихованні підлітка з відхиленнями у поведінці. Таке середовище представляє собою модель освітньо-виховного середовища, в якому вихователі і учні працюють спільно над досягненням певних цілей, виконанням завдань на основі відносин взаємоповаги, рівноправності, толерантності. Перебування підлітків в умовах вільного навколишнього середовища дозволяє йому досягти внутрішньої автономії, навчитися позитивно взаємодіяти із зовнішнім світом.

Інший принцип «ко-інтенції» («co-intention») поглиблює зміст попереднього принципу, передбачає спільну рівноправну діяльність педагога і вихованця, в основі якої – саморефлексія, продуктивний діалог, позитивне перетворення себе самого і навколишньої дійсності.

Викликає інтерес принцип «приналежності» («belonging»), який поширений в культурах індіанців США. Центральна його ідея – сприймання будь-якої дитини як найвищої цінності, яка належить не тільки конкретній родині, але й племені, всьому народу. Використання цього принципу у виховній роботі розвиває в дитини відчуття захищеності, власної значимості і необхідності, впевненості у своїх силах, підвищує її самооцінку, допомагає долати негативні риси характеру [4].

Вищезгадані принципи тісно зв'язані з принципом гуманізму, який

передбачає повагу до особистості дитини у поєднанні з вимогливістю до неї, здійснює регулятивну функцію у відносинах педагогів і вихованців, вибудовуючи їх на взаємній повазі, довірливості, доброзичливості, співробітництві.

Виховання в умовах заміських таборів США органічно поєднується з навчанням. Із процесом розширення табірному руху, освітні цінності займають все більше місце в розробці програм відпочинку. В програму для дітей різних вікових груп поступово включаються такі предмети, як образотворче мистецтво й ремесла, музика й танці. Це пов'язано з тим, що зміст традиційному шкільної програми сконцентрований на викладанні в школі основних предметів (читання, писання, математика, англійська граматики). У той час, як реалізація інноваційних освітніх програм в умовах заміського табору дає можливість учителю-вожатому стимулювати й розбудовувати творчий потенціал та інтереси дітей в галузі мистецтва, живопису, культури, фізкультури й спорту [5].

Отже, сьогодні заміські літні табори функціонують як важлива складова системи безперервної освіти США.

ЛІТЕРАТУРА

1. American Camping Association. Camp Standards With Interpretation for the Accreditation of Organized Camps. Martinsville, IN: American Camping Association. 1984. 13 p.
2. Dimock Hedley S. Administration of the Modern Camp. N.Y.: Association Press. 1998. 87 p.
3. Summer Staff Guide. The Fresh Air Fund Career Awareness Program.-N.Y. 1998. 95 p.
4. Козлова Е.В. Загородные лагеря США как фактор коррекции поведения детей группы риска: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Москва, 2002. 172 с.
5. Aidman B.J. How Summer School Can Provide a Jump Start for Students . Educational Leadership. 1997. Vol. 55. № 4. P. 47 – 50.